

Muhuulane

Nr 3 (280)

Paastukuu 2013

Muhu leht

Lugupeetud ettevõtjad!

Selleks, et meie Majandustegevuse register sisaldaks ka 2013. a aktuaalseid ja usaldusväärseid registreeringuid, palume teil oma registreeringu andmed üle vaadata ja kontrollida ning kinnitada registreeringu õigsus Majandustegevuse registris hiljemalt **15. aprilliks** k.a. Registreering, mille andmeid ei ole õigeaegselt kinnitatud, peatatakse vastavalt Majandustegevuse registri seadusele alates 1. maist 2013. a. Registreeringu õigsust saab kinnitada ning registreeringu andmeid muuta portaali X-tee teenused ettevõtjale kaudu või esitades paberikandjal vastava registreeringu teinud organisatsioonile - Muhu Vallavalitsusele. Registreeringu õigsuse kinnitamine on riigilõivu vaba.

Info telefonil 45 30672.

Heiske Tuul
sekretär-registripidaja

17. märtsil algab leerikursus Muhu Katariina koguduses!

Mis see on? Leerikursus on ristiusu ja luterliku kiriku aluste tundmaõppimise kursus.

Ta koosneb 16 akadeemilisest tunnist, mis toimuvad pühapäeviti peale jumalateenistust. Leerikursus algab siis 17.3.13 ja lõpeb 30.6.13. Osalejad peaksid arvestama igapäevasevalt umbes kahetunnise ajakuluga.

Vt lk 6.

ISSN 1736-289X

Projektipäev Muhu Põhikoolis

21. veebruaril toimus Muhu Põhikoolis projektipäev. Juba teist aastat osaleb meie kool ühisprojektis, millest võtavad osa ka Laulasmaa Põhikool ning Pärnu Raeküla kool. Sel aastal olid meil külas õpetajad Laulasmaalt.

Päev algas kahe tavalise koolitunniga, kuid siis läks tegevus 5.-9. klassi jaoks põnevaks. Iga klass sai osaleda kahes õpitoas. Valida võis maakunsti, inimeseõpetuse, märkmike valmistamise või klassi vapi tegemise vahel.

Maakunstitunnis pidid õpilased kõigepealt arvutiklassi kogunema ning kuulama-vaatama, kuidas sellist kunsti teha. Järgnev tund veedeti õues ja meisterdati lumest toredaid kujusid. Valmisid uhked skulptuurid – jääkaru peast meritäheni. Tunni lõpetas fotosessioon, sest kõik kujud tuli ka fotodel jäädvustada.

Teiseks tunniks oli inimeseõpetus. Selles sai mängida erinevaid mängu- ja lahendavaid ülesandeid. Esimeses ülesandes pidid õpilased endast rääkima põrandal olevate esemete abil. Teiseks ülesandeks oli meeldejätmismäng - 36 lehte, igähele number peal, peideti teki alla. Igaüks pidi meelde jätma kindlate numbrite

asukoha. Lisaks tuli stressipalli võimalikult ruttu käest kätte anda, väidelda, üle pulkade ronida ning „õhus“ kõndida. See oli tõepoolest tore! Tundi viis läbi inimeseõpetuse õpiku autor.

Meisterdamistoas valmisid kahe tunni töö tulemusena kaunid taskumärkmikud. Kaanteks võeti papp ja kaeti sobiva tapeediga. Tulemuseks oli vajalik ja nägus märkmik, igati sobiv ka kingitusseks.

5. klass ja külalisõpetaja õhus kõndimist õppimas

Anne Keerd

Vapi valmistamine nõudis kõigepealt mõttetööd: kuidas anda vapil edasi klassi iseloomustavad sõnad kujunditena. Vanema astme õpilased said sellega kenasti hakkama.

Samal päeval külastasid meie kooli õpetajad Anu Kabur, Ene Vokk, Tiina Saar ja Ülle Kuusk koos direktor Andres Antoniga Pärnu Raeküla kooli, kus omalt poolt Pärnu kooli õpilastele uusi ja huvitavaid oskusi püüti õpetada. Ene Vokk viis läbi esmaabi- ja elustamiskursust, Anu Kabur volitis paberist põnevaid kujundeid, Ülle Kuusk juhendas Fimo polümeer-savist helmeteid ja Tiina Saar pani Pärnu tüdrukud tikkima. Raeküla kooli õpilased jäid õpitubadega igati rahule ning nende käsitööna valmis hulk erinevaid esemeid mobiiliri-patsitest tikitud kaelaeheteni.

Eelmisel aastal külastasid Muhu kooli õpetajad Laulasmaad ning meil olid külas pedagoogid Pärnust. Nüüd oleme kõik omavahel tuttavaks saanud ning teistes koolides toimuvat lähemalt näinud. Mujal nähtud head ideed tasuks ka meil ellu viia, et koolipäevad huvitavamad ja rõõmsamad oleksid. Jääme ootama uusi kohtumisi.

Ülle Kuusk

Hooldekodul täitus 20 tööaastat

15. veebruaril täitus hooldekodul 20. tööaasta. Oleme ikka ja jälle aastast aastasse tähistanud just seda konkreetset kuupäeva, mil saabusid esimesed viis vanurit. Tol ajal nimetati majapidamist pansioonadiks ja meie maja asukaid vanuriteks. Nüüdseks on karmid Euroopa seadused-määrused oma töö teinud, täna on tegemist hooldekoduga ja vanureid enam ei eksisteeri - nüüd on nad eakad. Olgu nende nimetustega kuidas tahes,

oluline on see, et tänaseks päevaks on selles majas kokku endale kodu leidnud isikuid 20 tegutsemisaasta jooksul 252. Igaüks neist on olnud omamoodi isiksus ja eredamad inimesed jäävad legendina meie majja alatiseks.

Sünnipäevahommik algas laste-aialaste laulu ja vallavanema tervitussõnadega. Öhtul tulid majja endised töötajad ning koos sai meenutatud olnud aegu, mida katsun ka lugejatele edasi anda.

Kui Elle Ots valla taastamise ajal volikogusse valiti ja sealt edasi sotsiaalkomisjoni esimeheks, siis oli tal vaja välja selgitada, kui palju on Muhus üksikuid vanu inimesi ja kuidas nad hakkama saavad. Ühel reidil kohtas ta naist, kes oli töötanud endises Pädaste Vanadekodus (see oli riiklik hooldekodu) ning sealt tekkinudki mõte rajada uuesti sarnane asutus Muhusse.

Järg lk 5.

Alviine Schmuul sai pärandkultuuri säilitajana Vabariigi Presidendi poolt Valgetähe V klassi teenetemärgi. Õnnitleme!

Muhu Põhikooli lastevanemate üldkoosolek toimub 14. märtsil 18.00 koolimajas. Koosoleku orienteeruv lõpp 19.30. Täpsem info kooli kodulehel.

Volikogu 20. veebruari istungi päevakord

1. Volikogu esimehele, aseesimehele, komisjonide esimeestele, volikogu liikmetele ja protokollijatele tasu suuruse määramine ja maksmise kord.
 2. Muhu vallavolikogu 23.1.2013. a määruse nr 89 „Muhu Vallavalitsuse ametiasutuse ja ametiasutuse hallatavate asutuste struktuuri ning ametnike ja töötajate koosseisu kinnitamine“ muutmine.
 3. Muhu Vallavalitsuse ametiasutuse ametnike, töötajate ja ametiasutuse hallatavate asutuste töötajate töötasustamise kord.
 4. Muhu valla pedagoogide töötasustamise alused.
 5. Muhu valla 2013. aasta eelarve teine lugemine.
 6. Liiva küla Hariduse katastriüksuse detailplaneeringu algatamine ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise algatamata jätmine.
 7. Suuremõisa küla Lageda katastriüksuse detailplaneeringu algatamine ja keskkonnamõjude strateegilise hindamise algatamata jätmine.
 8. Kuivastu sadama akvaatoriumi piirikoordinaatide koostöölastamine.
 9. Puudega inimese hooldataoetuse taotlemise, määramise ja maksamise kord.
 10. Invavarustuse laenu- ja muu-koostöölastamine.
 11. Riigi poolt rahastatava lapsehoiuteenuse kord.
 12. Volikogu hariduskomisjoni koosseisu muutmine.
 13. Aasta tegu 2012.
 14. Orissaare Vallavolikogu ettepanek haldusreformi läbi-ääkimise alustamiseks.
 15. Muhu valla 2013. aasta eelarve kolmas lugemine.
 16. Informatsioonid.
- Muhu Vallavalitsuses on võimalik tutvuda kõikide volikogu istungi puudutavate materjalide ja lisamaterjalidega tööpäevadel 8.30 kuni 17.00 ja Muhu valla kodulehel www.muhu.ee

Eesti Vabariigi 95. aastapäeva tähistamine Muhu vallas

EV 95. aastapäeva tähistamisega Muhu vallas alustati juba õige varakult. Esimesena toimus 21. veebruari hommikul sünnipäevapidu Muhu Lasteaias, kuhu olid traditsiooniliselt külla kutsutud valla töötajad, vallavalitsuse ja volikogu liikmed, lasteaias endised töötajad ja koostööpartnerid valla allasutustest. Kohaletunutele esitasid lapsed toreda kontserdi õpitud talve- ja kodumaateemalistest lauludest ning tantsudest. Kontserdi lõppedes tervitasid kohalolijaid vallavanem Raido Liitmäe, Muhu Põhikooli esindaja Arved Liitmäe, Hooldekodu juhataja Aino Rummel ja Liiva Raamatukogu juhataja Erika Pints. Nad kõik tänasid lapsi julge ja toreda esinemise eest ja soovisid kõigile toredat pidupäeva jätku. Hommikune pidu lõppes lastele pidukoogi ja kommidega.

Õhtuks olid kõik muhulased kutsutud EV 95. aastapäeva tähistama Muhu Põhikooli saali pidulikule aktusele. Üritus algas lipu sissetoomise ja hünni laulmisega. Sellele järgnes vallavanem

Raido Liitmäe päevakohane sõnavõtt. Kontsertosas esinesid kõik Muhu valla taidluskollektiivid. Esimesena tulid põrandale julgemad lapsed lasteaiast, kes lugesid sünnipäevaluuletust ja laulsid laulu sellest, et kodutunne tekib ikka igaihe enda hinge sees. Edasi said sõnajärje enda kätte koolilapsed ja seejärel juba vanemate taidluskollektiivid, kes esitasid paremiku oma repertuaarist. Kokku sai sellest üks ütlematat südamlik ja tore pidupäevakontsert, mille viimaseks numbriks oli Muhu segakoori ja publiku ühislaul.

Esinemisele järgnes peo see osa, kus vallavanem Raido Liitmäe ja volikogu aseesimees Jaan Kesküla tegid teatavaks Muhu Valla 2012. aasta preemiate saajad. Igaüks neist sai vastava tunnuskirja, rahalise preemia ja lilleõie. Eraldi märgiti tänukirjaga ära Martin Sepping'u Muhu leib.

Traditsiooniliselt anti üle 2012. a eest järgmised preemiad: Aasta tegu 2012 - Koguva sadam (nominendid olid lisaks veel Kuivastu jahisadam, Muhu leivategu, Collesteri auto-

remonditöökoda).

2012. aasta pedagoogi preemia omanikuks sai Muhu Põhikooli matemaatikaõpetaja Tiina Saar. Kultuuripreemia pälvis Muhu Põhikooli muusikaõpetaja ja staazhikas ringijuhut Leena Peegel. Spordipreemia sai tubli kergejõustiklane Rauno Liitmäe. Samas anti üle ka parima Muhu maksu- maksja tiitel ja see läks Muhu Farmidele.

Käsitööseltsi „Oad ja Eed“ aastapreemia anti sel aastal õpetaja Tiina Saarele, kes on tegelenud lastele muhu tikandi õpetamisega, et edasi kanda muhulaste käsitöötraditsioone.

Pidulikule aktusele järgnes juba vabamas õhkkonnas koosviibimine, kus kõigil oli võimalik nautida väikest veini, suupisteid ja pidu- torti.

Aastapäevaürituste seeria lõpetas Muhu Põhikool pidulik aktusega reedel, 22. veebruaril.

Aitäh kauniste ürituste eest nii korraldajatele kui ka esinejatele.

Reet Hobustkoppel

Vallavalitsuse istungitelt

6. veebruar

Kinnitati hinnad Muhu spordihalli piletitule ja pakutavatele teenustele. Koostöölastati puurkaevu asukoht Tusti k Jüri mü-l.

Väljastati kasutusluba MTÜ-le Ankur Koguva sadama mõrrakuuri laiendamiseks kalakuivatusruumi ehitamisel.

Väljastati kirjalik nõusolek Võiküla Pihla abihoone ehitamiseks.

7. veebruar

Väljastati ehitusluba Metron Invest OÜle Nõmmküla kalatööstuse mü-l

Kutse giidikursustele

TTÜ Kuressaare Kolledz korraldab Saarte Silurimaa Geopargi tellimisel ning Saarte Koostöökogu toetusel koolituse alustavatele giididele. Koolitus toimub viiel laupäeval alates 13. aprillist kuni 11. maini Kuressaare Kolledzis Rootsi t 7 ja väljasõitudel turismi- objektidele. Kursuse omaosalus 11 eurot.

Info koolituse sisu ja kava kohta tel 452 4036, 5211010 või Muhu valla koduleheküljell. Osavõtusoovist teatada **2. aprilliks** e-posti aadressile lii.muru@ttu.ee

kontori, kalatsehhi, söökla, katlamaja, töökodade (2), ladude (2), külmoone, värvamaja, kuuride (8), pumbamaja ja kütusehoidla lammutamiseks.

Koostöölastati puurkaevu asukoht Linnuse Linnamäe mü-l.

Väljastati ehitusluba Elektrilevi OÜ-le:

- Nautse k Miku mü elektrivõrguühenduse ehitamiseks

- vastavalt Eesti Energia Võrguühendus AS poolt koostatud tööprojektile „Tusti-Muhu alajaamade vahele 10 kV maakaabelliinide ehitamine. Muhu vald“, töö nr IS0511.

12. veebruar

Sundvalduse seadmine Kuivastu k Raudteetammi ja Tammioja kinnistule tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks Elektrilevi OÜ kasuks Tammikülje kinnistule maakaabelliini projekteerimiseks ja talumiseks vajalike maalepingute sõlmimiseks, kuna teisi mõistlikke ja majanduslikult põhjendatud alternatiive ei ole.

Anti nõusolek jätta maa riigiomandisse Lõetsa k Metsa ja Tõnumaa vastavalt asendiplaanile.

Väljastati projekteerimistingimused

- Hellamaa k Rehe mü abihoone

ehitamiseks;

- Eesti Energia Võrguühendusele Rannaküla Aeru alajaama F4 rikete vähendamiseks.

Väljastati ehitusluba Elektrilevi OÜ-le Kuivastu k Tammikülje mü elektrivõrguühenduse ehitamiseks.

19. veebruar

Kinnitati sotsiaalkomisjoni ettepanekud.

26. veebruar

Seati sundvaldus avalikes huvides vajaliku tehnovõrgu talumiskohustuse kehtestamiseks

- Kantsi k Koplivälja

- Hellamaa k Kullapea

- Liiva k Nurme

- Soonda k Peetri

- Kantsi k Soo

kinnistutele Elektrilevi OÜ kasuks maakaabelliinide ehitamiseks, elektrimöötekapi ja -jaotuskapi paigaldamiseks, rekonstrueerimiseks ja majandamiseks vastavalt asendiplaanidele.

Kinnitati Suuremõisa k Lageda kü detailplaneeringu lähteülesanne.

Väljastati ehitusluba Liiva k Raunmäe mü sotsiaalkeskuse ehitamiseks.

Väljastati kasutusluba:

- Simisti k Käärü mü suvemajale,

- Viira k Juhani mü elamule.

Noored nuputajad tõid võidu Muhusse

Maakonna NUPUTA võistlusel saavutas ülekaalukalt esikoha **Muhu Põhikooli II võistkond: Kristiina Veskimeister, Gariina Kudritskaja, Ott Andero Oidekivi, Oliver Luup.** Muhu I võistkond (Katarina Keerd, Kaire Looris, Maarjali Vaht, Elluli Saat) jagas 6.-7. kohta.

Peastarvutamise võitja **Gariina Kudritskaja**, 2.-3. koha saavutas **Kaire Looris**.

27. aprillil läheb võitja võistkond maakonda esindama Rõugesse vabariiklikule NUPUTA võistlusele.

Vasakult: Gariina Kudritskaja, Elluli Saat, Ott Andero Oidekivi, Oliver Luup, Maarjali Vaht, Kristiina Veskimeister (pildilt puuduvad Kaire Looris ja Katarina Keerd).

Ulvi Kipper

Muhu linnuse aare näitas end 120 aasta järel kodusaarel

Eesti riigi 95. aastapäeva ja Muhu Muuseumi juubeliaasta ürituste raames toimus 19.-23. veebruarini muuseumi Välja talu näitusemajas eksklusiivne näitus Muhu Linnuse maalinnast Väikese väina tammi ehitamise ajal leitud hõbeaardest.

1894. või 1895. aastal tuli maalinna valli seest kahest kohast välja hõbe- ja pronksehteid: kokku 9 hõbedast käevõru, 2 kaelavõru, 8 suurt rinnalehte, 2 hoburaudsõlge, 6 sõrmust ja müntidest tehtud ripatsid. Leiu hulgas oli ka pronksist käevõru, sõlg, 2 sõrmust ja ehenaast. Lisaks olid veel hõbedakaalud, millel olid kaasaskandmiseks spetsiaalsed kapslid. Aare jagati omal ajal pooleks: pool asjadest oli enne Esimest maailmasõda hoiul Kuressaares ja pool viidi Peterburi Ermitaažhi, kus nad Ajaloo Instituudi peavarahoidja Ülle Tamla sõnade kohaselt veel 1981. aastal alles olid. Kuidas praegu olukord on, ei tea keegi öelda, sest Venemaaga asjaajamine on teatavasti väga keeruline.

Kuressaares olnud esemed on 50. aastate algusest Tallinnas Ajaloo Instituudi arheoloogiakogus ja neid on võimalik igal soovijal ka aadressil Rüütli tn 10 kolmel nädalapäeval (T, K, N) kella 10-16 püsinäitusel hõbedakambris vaatamas käia. Seal on võimalik näha ka Tamse põldude pealt leitud aaret. Viimane on muinasaja lõpu aarete hulgas kõige suurema müntide arvuga leid, kuid neid kõiki siiski näitusel näha ei saa.

Koguvas võis viie päeva jooksul näha peaaegu kogu Eestis praegu asuvat Linnuse aaret, st ühte kaelavõru ja hoburaudsõlge, 2 sõrmust, 4 rinnalehte, ja 4 käevõru,

Õigujärgne omanik aardega tutvumas.

pronksist sõrmust ja kaalu. Muhusse jäid toomata ehteripatsiteks tehtud kummekond hõbemünti, mis pärinevad 12. sajandi teisest poolest ja 13. sajandi algusest. Ei saanud näha ka pronksist käevõru, ehisnaastu ja helmeid.

Need, kes vaevusid Koguvasse tulema, võisid neid esemeid müldugi lähemalt uurida, kui seda Tallinna ekspositsiooni suures vitriinis saab. Osa sai 668 aastat maapõues peidus olnud asju isegi oma kinnastatud käega katsuda, mis tavaliselt on näitusekülastajatele välistatud. Vaadata neid, nagu juba öeldud, saab Tallinnas ja kiirematele huvilistele jätkub ehk ka näituse kataloogi „Eesti muistsed aarded“, kus pildid on aaretest veel kaunimad kui palja silmaga vaadates. Seal näeb Linnuse aaret täies hiilguses.

Muuseumi ülesanne on võimalikult suure hulga teabe koondamine ja säilitamine, mis paraku ei tähenda, et muuseumis on kõige kohta

andmed juba olemas. See on meie eesmärk, milleni me kunagi ei jõua, sest iga päev tekitab andmeid juurde. Seega ei tea ka muuseumitöötajad kõike ja sageli ei saagi teadma, sest kõike pole ju kirja pandud. Linnuse aardenäitusel sai muuseum just külastajate käest väärtuslikku infot mitme asja kohta.

Helju Auväärt, Aili Nõu jt proudad meenutasid käevõrusid vaadates, kuidas vanasti arstiti metallesemetega (tavaliselt tarvitati selleks pommidega kella ketti) kätt, millele oli *kidi* sisse läinud. Tekstiilkunstnik Anu Raua jutust selgus, et ka kinda varred pidid *kidi* käe seest eemal hoidma. Muhu kinnastel on randmetel teatavasti *kierukorrad*. Kui Alliki Oidekivi käevõrude ornamentid vaatas, tegi ta tähelepaneku, et see on kangesti nende *kierukordade* moodi. Kes teab, ehk ongi need siis käevõrude pealt kinda varte peale üle kolitud

ja täidavad seal sama ülesannet, mida omal ajal käevõrud. Siinkohal peab tänuga märkima, et tänu Allikile on muuseumi esemekogust suur osa kindaid ja sukki MUIS-i andmebaasi sisestatud. Esemeid näha seal kahjuks veel ei saa, see töö ootab järgmisi vabatahtlikke.

Meida Mereäär avalikustas, et õigupoolest on nende aarete õigusjärgne omanik praegune muuseumi juhataja Meelis Mereäär, sest maalinn asus tema esivanemate maavalduses, Linnuse Ranna maal. Vahe-tult enne Meida saabumist arutasime Allikiga, kes tuli muuseumisse muhu nipiga vatte uurima, kui palju neid vatte omal ajal kooti. Meida teadis, et Linnuse Ranna Mann oli Väina tammi sisse kahe hobusega kive vedanud ja ise sel ajal 11 meeste vatti valmis kudunud.

Kunagised Juhan Smuuli nimelise 8-klassilise kooli õpilased meenutasid, kuidas 80. aastate alguses algasid kirikus restaureerimistööd, mille käigus tuli põranda alt välja suur hulk münte. Kaevamiste ajal oli järelevalve puudulik, nii et sealt leitud varandused ei jõudnud kõik teadlaste kätte, vaid sattusid juuresolijate ja töö teostajate valdusesse.

Kõik see on sedalaadi info, mida ei ole kusagilt mujalt võimalik saada kui ainult muhulaste endi käest, nii et suur tänu neile, kes vaevusid kohale tulema ja oma teadmisi vaka all ei hoiu. Suur tänu ka Muhu Põhikooli lastele ja õpetajatele Leena Peeglile, Karina Kütile ja Ülle Kuusele, kes nägid vaeva näituse avamise päeva meeolukamaks muutmise nimel.

Muhu saare põhjavee reostuskaitstus

1. Põhjavee reostuskaitstuse hindamise kriteeriumid

Põhjavee kaitstuse all mõistetakse veekihi kaetust nõrgalt vett läbilaskva kihiga, mis takistab maapinnal oleva reoaine imbumist põhjavekke. Põhjavee kaitstus sõltub teguritest, mida saab jagada kolme gruppi: looduslikud, tehnogeensed ja füüsikalised-keemilised. Looduslikest teguritest on olulisemad põhjaveekihi katvate setete paksus, selle litoloogiline koostis ja filtratsiooniomadused, aeratsioonivõo paksus ning viimase sorptsioonivõime*. Tehnogeensete tegurite hulka kuulub reoaine sattumise viis põhjavekke – kas heitvee hoidlatest tulenevate avariide tõttu või infiltratsiooniväljakutel läbiimbumise tulemusel. Füüsikalised-keemilised tegurite hulka kuuluvad reoaine eriomadused – migratsioonivõime, keemiline püsivus ja lagunemise aeg, koostoime “reoaine-kivim-põhjavesi”.

Samas on täiesti ilmne, et mida paksem ja vettpidavam on kattekiht, see tähendab, mida paremad on looduslikud põhjavee kaitstuse tingimused, seda kindlam on ka põhjavee kvaliteedi kaitstus igat liiki reoaine suhtes, olenemata nende pinnasesse sattumise viisist. Järelikult tuleb põhjavee kaitstuse hindamisel lähtuda eelkõige looduslikest teguritest, millest olulisim on vett mitteläbilaskvate kihtide olemasolu ja nende omadused kattekihi. Sellest lähtuvalt tuleb põhjavee kaitstuse hindamisel oluliseks parameetrikaks pidada ka aeratsioonivõo esineva veepideme paksust ja selle filtratsiooniomadusi.

Sõltuvalt saasteainete esinemisest maapinnal ja filtratsioonitingimustest teel põhjavekke on reostuskaitstus pindalaliselt erinev. Seepärast on ka põhjavee reostuskaitstus küllaltki tinglik ja nõuab kõigi kolme teguritegrupi arvestamist. On selge, et mida paremini on aluspõhja veekihi kaetud vett nõrgalt läbilaskvate pinnakatte setetega, mida suurem on nende paksus, mida väiksemad on kvaternaarisetete filtratsiooninäitajad, seda pikem on saasteainete infiltratsiooniaeg aluspõhja veekihi ja seda suurem on põhjavee kaitstuse tõenäosus.

Piirkondlike hinnanguteks on olulised ka pinnamood ja aluspõhja reljeef, tektoonilised* rikked ning karstinähtused. Hüdrogeoloogilistest tingimustest on olulisim põhjavee toitumise intensiivsus ehk infiltratsiooniaeg.

Aladel, kus vettandvad lähelise lubjakivi või dolomiidi kihid avane-

Avaldame hüdrogeoloog Rein Perensi koostatud artiklite sarja projekti *Green Islands in Baltic Sea* raames. Need kirjutised on mõeldud teile, kallid muhulased ja teised huvilised, et täiendada teadmistevarumut põhjaveest ja sellest, kuidas me selle kalli vara kvaliteeti mõjutame. Loodame, et saate antud artiklist uusi teadmisi ja oskate peale kolmanda artikli ilmumist veidi kriitilisemalt hinnata ka oma tegevust joogivee paremaks hoidmiseks.

„Green Islands“ on kolm aastat (nov. 2010 – det. 2013) kestev projekt, mille pearahastajaks on Kesk-Läänemere Interreg IV A programm 2007-2013, täpsemalt saarestike ja saarte allprogramm.

Triin Vokk ja Green Islands meeskond; www.greenislands.ee

vad otse maapinnal või õhukese pinnakatte all, pääseb reostus kiiresti põhjavekke – need on kaitsemata põhjaveega alad (reostustundlikud alad). Samas võib paksu savipinnase kihiga kaetud põhjaveekihi saada puhast põhjavett ka reostuskolde kõrvalt – need on kaitstud põhjaveega alad.

Kaitstud ja kaitsemata põhjaveega aladel tuleb põhjaveekihi kaitse vajadusest ning majanduslikest kaalutlustest lähtudes rakendada erineva rangusega kaitse nõudeid.

Reostuse leviku ulatuse määravad reoaine keemiline püsivus või lagunemisaeg koostoimes “reoaine - mikroorganismid - pinnas”. Siiski, mida paksem ja savikam (vettpidavam) on kattekiht, seda kindlam on põhjavee kaitstus igat liiki reoaine puhul.

Reoaine liikumine pinnases ülevall alla toimub koos infiltreruva sademeveega raskusjõu mõjul või reoaine hajumise teel. Põhjavee kaitstus suureneb, kui survele põhjavee tase ulatub savikasse kattekihti.

Põhjavee kaitstuse kaartide koostamisel arvestatakse piirkonna geoloogilise ehituse paljude iseärasustega, nagu pinnase poorsus ja niiskus, aeratsioonivõondi paksus ja filtratsioonikoefitsient.

Käesoleval ajal on Veeseaduse kohaselt põhjaveekihi kaitstus jagatud viieks kategooriaks: kaitsemata, nõrgalt kaitstud, keskmiselt kaitstud, suhteliselt kaitstud ning kaitstud alad. Põhjavee kaitstuse kaart annab vähem või rohkem objektiivse ülevaate pinnase põhjavett kaitsevatest omadustest, lähtudes eelkõige mõjust põhjavee kvaliteedile. Kaardi peamiseks eesmärgiks on eristada piirkonnad, näidates nende erinevat tundlikkust reostuse suhtes.

Koostatav Muhu saare põhjavee kaitstuse kaart põhineb Muhu saare kohta olemasoleval geoloogilisel ja hüdrogeoloogilisel andmekul ja varasematel aastatel koostatud kaartidel. Digitaalset kaarti on lihtne pidevalt täiendada uute andmetega, mis kajastavad põhjavee reostuskaitstust ja võimalikke reostusallikaid. Kaart annab kasutajale informatsiooni inimtegevuse või-

malikust mõjust aluspõhja ülemise veekihi põhjavee kvaliteedile, näitab võrdlevalt selle mõju erinevates piirkondades ning on aluseks sobivate puhastusmeetmete valikuks ühes või teises saare piirkonnas. Hinnangu aluseks on pinnaste filtratsioonikoefitsiendid ja sellele vastavad reoaine infiltratsiooniajad läbi Kvaternaari setete erinevate litoloogiliste erimite. Kaardi koostamisel on lähtutud Vabariigi Valitsuse 31. juuli 2001. a määrusest nr 269 “Heitvee veekogusse või pinnasesse juhtimise kord”, kus antakse ka kaitsemata ja nõrgalt kaitstud põhjaveega alade määratlused.

2. Põhjavee kaitstus

Valdaval osal Muhumaast on aluspõhi kaetud väga õhukese pinnakatte kihiga. Enamasti lasub aluspõhjal basaalse kihina moreen, mis puudub ainult kulutustasandikel alvarite piires. Kuigi pinnakatte paksus on üsna muutlik (mõnest sentimeetrist alvaritel kuni 10-20 meetri Muhu soos), ei ole selle keskmine tüsened kuigi suur ja kõigub enamasti mõne meetri piires.

Kaitsemata (väga reostusohhtlikud e väga reostustundlikud) alad

Põhjavesi on kaitsemata nii orgaaniliste kui mineraalsete reoainete suhtes. Pinnakatte paksus on kuni 2 m. Suuremõõtkavalisel geoloogilisel kaardistamisel mõõtkavas 1:50 000 on kaitsemata alad jagatud omakorda kaheks alarajooniks:

1) alvarid ehk loopealsed, kust pinnavesi pääseb vaba veevooluga põhjavekke;

2) piirkonnad, kus moreeni paksus on 1-2 m ($k = 0,01-0,5$ m/d);

Eesti Geoloogiakeskuse suuremõõtkavalise kaardistamise tugilegendis vastab kaitsemata aladele saasteainete infiltratsiooniaeg, mille kestel jõuab reostus maapinnalt põhjavekke, kuni 30 ööpäeva. Kaitsemata alade hulka kuuluvad põhimõtteliselt ka karsti levikualad, eriti kurisute valgalad.

Muhu saarel kuulub kaitsemata põhjaveega alade suurem osa põhjarannikust, saare kirdeosa

Pärase-Lehtmetsa-Lalli külade ümbruses, saare keskosas Tupe-nurme kõrgendikult üle Viire, Soonda, Kantsi ja Mäla külade ümbruses Suuremõisa ja Pädaste vahelisele alale lõunas. Kaitsemata põhjaveega alad on ka Koguva-Igaküla, Võiküla ja Kuivastu ümbruses.

Nõrgalt kaitstud (reostusohhtlikud) alad

Saviliivmoreenist pinnakatte ($k = 0,01-0,5$ m/d) paksus on 2-10 m ning savi või liivsavi ($k = 0,0001-0,005$ m/d) paksus on ≤ 2 m. Orgaanilise reostuse võib küllalt edukalt kinni pidada ka 5 m paksune saviliiva (moreeni) kiht. Reoainete infiltrerumise aeg ehk reostuse imbumine põhjavekke on arvutuslikult 30-200 ööpäeva, mis tähendab, et potentsiaalselt reostusohhtlike objekte ei tohiks ilma põhjalike eelnevate uuringuteta nõrgalt kaitstud põhjaveega aladele rajada.

Ka nõrgalt kaitstud alad on suurema mõõtkava puhul otstarbekas jagada alarajoonideks moreeni paksusega 2-5 m ja 5-10 m. Suuremad nõrgalt kaitstud alad ümbritsevad Muhu sood ning levivad piki Muhu saare lõunarannikut, Suurlaiul ja Võilaiul.

Keskmiselt kaitstud (mõõdukalt reostusohhtlikud) alad

Saviliivmoreenist pinnakatte ($k = 0,01-0,5$ m/d) paksus on valdavalt 10-20 meetrit ning savi või liivsavi ($k = 0,0001-0,005$ m/d) paksus on vahemikus 2-5 meetrit. Survelise põhjavee esinemise korral peaks survepidam püsivalt jääma maapinna lähedale ja ulatuma vähemalt 2 m põhjaveekihi kõrgemale savipinnase sisse. Sellisel puhul väheneb reoaine infiltratsiooni kiirus põhjavekke, tekib hapnikubarjäär pinnases. Reoainete arvutuslik infiltratsiooniaeg on 200-400 ööpäeva. Sellistele tingimustele vastab enamuse Muhu soost.

Suhteliselt kaitstud ja kaitstud põhjaveega alad Muhu saare kaardipildis puuduvad. Küll on aga põhjavesi kaitstud regionaalse veepidemega kaetud rohkem kui 280 meetri sügavusel lasuvates Kambriumi liivakivides paiknevates põhjaveekihtides.

Rein Perens, hüdrogeoloog

* *litoloogia* - settekiivimeid käsitlev teadusharu

aeratsioon - õhustamine

sorptsioon - aine neeldumine

vedelikus või tahkes aines

tektooniline - Maa sisejõudude põhjustatud (toimetaja märkused)

Hooldekodul täitus 20 tööaastat

Algus lk 1.

Mõte võeti arutamisele ning leidis toonase vallavanema Jüri Räime ja volikogu heakskiidu. Just samal ajal loobus kolhoos pooleli olnud rida-elamu valmishitamisest (vundament oli valmis) ning vallal tekkis soodne võimalus ehitust jätkata. Kohendati pisut tüüpprojekti ning hoone valmiski.

5. veebruaril 1993 andis Muhu Vallavalitsus välja määruse nr 63 Vanurite pansionaadi rakendamiseks, kus oli määratud, et pansionaat alustab tööd 15.2.1993. Esmajärjekorras sooviti vastu võtta üksikukuks jäänud vanurid ja invaliidid, kattes osaliselt nende ülalpidamiskulud pensioni arvelt ja jättes hoolealuse taskurahaks 10 % pensionist. Samuti kohustati antud määruks pansionaadi juhatajat E. Otsa ja paraamatupidajat H. Vapperit koostama pansionaadi eelarve vallavolikogule esitamiseks. Olgu öeldud, et esmane pansionaadi eelarve oli 250 000 krooni ja pansionaadi kohatasu 600 krooni kuus. Nüüdseks, 20 aastat hiljem on eelarve numbrid paisunud 141 000 euronit ja kohatasu maksimumsummaks on 505 eurot.

Nii nagu vallavalitsus määras, nii oligi ja 15. veebruaril 1993 saabusid esimesed hoolealused. Uhke ja pidulik lindi läbilõikamine leidis aset 26. veebruaril, kohal olid vallavanem Jüri Rääim, maavanem Jüri Saar ja teised tolaeagsed tähtsast tegelased koos filmimeestega.

Esialgu said tööd kolm sanitari ja med.töötaja. Maja täitus üsna kiiresti ning ka töötajaid tuli juurde. Kokk paiknes ja paikneb siiani oma pottide-pannidega lasteaiaköögis, kust siis kolmel korral päevas valmistoit hooldekodusse transporditakse.

Meie Anne. Algusaegadel ei olnud elektriautot, valmissöök toodi mitmel korral päevas sellise sõidukiga.

Endised ja praegused hooldekodu töötajad. Puudu on pildilt Kadri ja Helbe.

Pesupesemine oli samuti lahendatud lasteaias pesumasina-tega, kuid siis asutati rodupidi kööksugu pesumajapidamis-teenust hakati väljast sisse ostma. Ja musta pesu tekkis algusaegadel küllaga, polnud ju siis võtta neid imepäraseid hooldust hõlbustavaid „riigipükse“, nagu üks tore vanamemm ühekordeid mähkmeid nimetas.

Siinkohal olgu öeldud, et läbi aegade on hooldekodusse tööle sattunud inimesed, kes on justkui selle töö jaoks loodud. Väljapoole paistab, et töö nagu iga teine – hommikul tuled ja õhtul lähed... Tegelikuses vajab hooldajaks olemine lisaks kõigile muudele toredatele isikuomadustele ka parajat portsu näitlemiskunsti valdamist ja kuhjaga empaatiavõimet, sest hooldusele satub erineva tervisliku seisundi ja arusaamisega isikuid.

Kui esimene juhataja Elle 2004. a suvel pensionile jäi, asus tema kohale Triin Valk. Need olid ajad, kui üks ja sama isik pidi tegema nii sotsiaaltööd kui vastutama ka hooldekodu eest. Kokkuvõtlikult võiks öelda, et töökoormus oli pöörane. Allakirjutanu sattus siia majja kööksugu asjade kokkulangemise tulemusena tööle 2007. aasta esimesel juunil. Siis oli majandus heal järjel, eurorahasid palju ja sellest tulenevalt valitsesid ümber ringi lennukad ideed. Kuna ammuks oli selge, et olemasolev majapidamine ei vasta hoolekandeesituse nõuetele, oli koos naabervaldadega algatatud projekt hooldekodu uue maja rajamiseks Liivale. Eks lehelugejad on ise uudiseid lugenud ja rahvafolklooriks ole muutunud lood F-tähega ehitusfirmast ning erinevatest sekeldustest maja valmimiseks tehtud pingutustest. Nüüdseks on järg seal maal, et ehitusluba on järjekordselt väljastatud ja uusi ehitajaid peaks nägema objektil lume sulades. Hoone on lubatud valmis teha käesoleva aasta lõpuks. Eks me näe.

Hooldekodus käib samal ajal elu ikka oma rada, hooldatavad on hooldatud ja töötajatel jagub tööd. Ja enamuse ajast oleme kõik rõõmsad ja rahul, olgu ees siis mistahes ajad. Tahan lõpetuseks veelkord tänada kõiki selle maja endiseid ja praeguseid töötajaid, sest just nemad teevad sellest majast kodu.

Aino Rummel

Muhu valla 2012 stipendiumite jagamine

Muhu Valla Hariduse Stipendiumifond (edaspidi stipendiumifond) on asutatud 26. septembril 1994. Algselt määrati stipendiumeid lastele, aastatega on lisandunud veel ka neli täiskasvanute stipendiumit 'a 320 eurot:

- 1) kultuuristipendium (a-st 2000)
- 2) spordistipendium (a-st 2001)
- 3) haridusstipendium (a-st 2006)
- 4) aasta tegu (a-st 2007).

Et jagamisel oleks rohkem arvamusi, oleme kaasanud täiskasvanute stipendiumite jagamise ka kultuuri- ja hariduskomisjoni liikmed. Aasta tegu on olnud volikogu otsustada.

Muhu valla kultuuristipendium anti sel aastal välja 13. korda. Varem on kultuuristipendiumi saanud ansambel „Laulusõbrad“, Ago Rullingo, Georg Keerd, tantsurühm „Ätses“, Vassili Auväärt, Anne Auväärt, Irma Järvesalu, Helve Saartok, Ülo Rehapp, projekt Inextex, „Meite Muhu Mustrid“ (Anu Kabur, Mai Meris-

te, Anu Pink) ja Villu Veski. Sel aastal oli esitatud stipendiumile viis nominenti: Anne Keerd, „Lõõtsmoorikud“, Leena Peegel, Villu Veski, Irma Järvesalu. Esitatud kandidaatide seast osutus valituks Leena Peegel. Lisan siinkohal mõned read tema kohta esitatud põhjendustest: „Leena Peegel on Muhu kultuuripärandi aktiivne, teenekas hoidja ja edasiandja. Kogu oma tööelu on ta tegelenud muhulaste harimise ja muhu rahvapärandi edasiarendamisega. Muhu pärimust on ta ise elavast allikast ammutanud ja ka esivanemate eeskujul ise tähtpäevadeks regilaule teinud. Oma teadmisi on Leena alates 1984. aastast jaganud Muhu lasteaias ja 1992. aastast ka koolis. Lisaks tavapärasele õppetööle on Leena juhendanud ansambleid, koore, valmistanud ette soliste lauluvõistlusteks ja folkloorirühmi laulupidudele, kohalikele laulupäevadele ja ka folkloorifestivalidele.“ Seda loetelu saaks veel pikalt

jätkata, sest pole saarel kultuuriüritust, kus Leena kaasa ei lööks.

Muhu valla spordistipendium anti sel aastal välja 12. korda. Varem on selle tunnustuse saanud Muhu vald/ Kehte võrkpallimeeskond (3 korda), Kalev Kütt, Vello Tikerpalu, Pille-Riin Toomsalu, Muhu PK noorsportlased (K.Saar, R.Liitmäe, R.Valdmets, R.Ülem), Pille-Riin Toomsalu, Rauno Liitmäe, Priit Saartok ja meeskond Männiku Cap.

Sel aastal oli esitatud stipendiumile neli nominenti: Rauno Liitmäe, Karl Lõbus, Henri Luik, Lauri Peegel. Komisjon valis esitatud nominentide hulgast välja Rauno Liitmäe. Rauno Liitmäe on Eesti U20 kergejõustikukoondise liige. Saavutused: II koht U20 Balti matshil 10-võistluses, III koht U20 talvisel Balti matshil 7-võistlusel, U20 Eesti meistrivõistluse III koht seitsmevõistluses, 2x Saare maakonna täiskasvanute meister (kaugushüpe ja 400 m jooks).

Muhu valla haridusstipendium anti sel aastal välja 7. korda. Varem on haridusstipendiumi saanud Helje Tikerpalu, Riina Hopp, Rein Lahke, Linda Vapper, Vello Tikerpalu, Senta Room. Sel aastal oli esitatud stipendiumile kolm nominenti: Ivo Maripuu, Evi Männik, Tiina Saar. Komisjon valis kandidaatide hulgast välja Tiina Saare. Tiina Saar õpetab Muhu Põhikoolis matemaatikat. Tema juhendamisel on maakonna aineolümpiaadidelt ja Nuputa võistlustelt aastaid Muhusse toodud palju hääid kohti.

Komisjonil oli otsust teha küllalt raske, sest esitatud nominendid olid kõik stipendiumit väärt, kuid igast kategooriast saab valida ainult ühe. Õnneks on tunnustust väärivate tegijate hulk piisavalt suur ja igal nominendil on võimalus tunnustus edaspidi saada.

Komisjoni ülesandel tegi kokkuvõtte jagamisest **Ulvi Kipper**.

Leerikursus (algus lk 1)

Kõigile, kes seda soovivad, lõpeb leerikursus konfirmatsiooniga, mille läbi saab koguduse täieõiguslikuks liikmeks.

Sisu? Kursus jaguneb teoreetiliseks ja praktiliseks pooleks.

Leerikursuse teoreetiline pool jaguneb osadeks, mis sisaldavad erinevaid teemasid usutunnistuse, Piibli, 10 käsu, sakramentide, jumalateenistuse sisu ning kirikuajaloo kohta.

Leerikursuse praktiline pool jaguneb kaheks: 1) Meelerahu meie sees. Elu on tänapäeval kohati närviline ja masendav. See osa sisaldab mitmeid praktilisi näpunäiteid ja harjutusi meelerahu saavutamiseks ja säilitamiseks. 2) Positiivne muutus meist väljas. Asjad võivad olla halvasti, kuid asjad võivad minna palju paremaks. See osa sisaldab praktilisi näpunäiteid ja harjutusi, kuidas seda saavutada.

Kes? Leerikursusele saab tulla alates 15 eluaastast. Vanuse ülempiir puudub.

Kus ja millal? Esimene leeritund toimub pühapäeval, 17. märtsil peale jumalateenistust Muhu koguduse talvekirikus. Leerikursus pole mingi lühike ja ilus tipiktee, vaid tee, mis juhib inimesi edasi oma kogudusse, kirikusse, laulatu- sele, laste ristimisele, ristivanemaks saamisele, elule, mis elamist väärt.

Tere tulemast leeri! Kõik huvilised on oodatud! Lähem info ja registreerimine telefonil 56 90 33 27, Aare Luup

Emade klubi

Ühel novembrikuu kolmapäeva hommikul istusid Muhu Noortekeskusesse maha kolm noort naisterahvast, et ühiselt arutada lastega seotud muresid, rõõme ja korra võtta aega lihtsalt end jaoks. Ühest hommikust on saanud mitu ja peaaegu igakolmapäevane traditsioon. Peaaegu, sest tuleb ikka ette, et lapsed haiged või tuleb mõni erakorraline asi vahele. Emade klubi sai kokku kutsutud eesmärgiga pakkuda kodustele emadele vaheldust argirutiinist ja ka mingit koostegemisvõimalust. Kuid on hea jutustada inimestega, kes mõistavad, mida tähendab lapsevanemaks olemine. Noortekas on selliseks istumiseks väga hea koht. Lisaks kõõginurgale on seal lastele ruumi ja hommikuti ei ole ka noori majas. Kolmapäeva hommikul istume juba kell üheksast alates. Vaik- selt käivad plaanid ühise trenni suunas.

Liia Ots

300 aastat Suurest katkust

Neil päevil saab 300 aastat sellest ajast, kui Põhja- ja ajal Kuressaarde jäänud rootsi soost mees C. H. Göl- lenstube (hiljem Göl- denstube nimega Saaremaa rüütelkonna aadlimatriklisse kantud) Muhus sõjakahjusid ja katku tagajärgi hindas. Selle kohta on ajalooarhiivis olemas säilik EAA.310.1.513, millest Viiraküla Peedu Leonard Klaar omal ajal kserokoopia tellis ja mille protokoll-osa tema õe- mees, Pädaste Jaani Sulev Äkke hiljuti arvutikeelde translitereeris. Praeguseks on see asjahuvilistele (mõnede loetamatute lütkadega) ka veebilehel ylo.rehepapp.com/Muhu/Allikad/G%fcldenstube.html saadaval.

Saksakeelset teksti ei ole püütud tõlkida, sest taaskord on meie maarahvas sealmaal, et vahepeal moeks saanud inglise keele asemel peaks ehk pigem saksa keelt mõist- ma... Samal ajal võiks selle nn inkvisitsiooni-protokolliga tutvum- ine tänastele muhulastele mõne- suguseks lohutuseks olla. Lohutu- seks selles mõttes, et tänane palju- dele üsna troostituna paistev olukord võiks võrreldes 1710.-11. aastate sõja ja suure katku järel olnuga ehk veel päris lootusrikas tunduda!

Olgu siinkohal protokollis sisalduvat üsna lühidalt refereeritud. Neljast rootsiaegsest Muhu riigi- mõisast oli sel ajal rentnik vaid Suuremõis – rittmeister v. Vieting- hoffi lesk Margaretha Hedwig (sünd. Stackelberg), kes ühtlasi ka Muhu teist katku järel teovõimelist Tamse mõisat rentis. Võlla mõis oli Peeter Suure ohvitseri, polkovnik Miherski alluvate poolt maha põletatud ja üsna rootsiaja lõpul rajatud Nurme mõis samuti teo- võimetu ning sellesama von Vietinghoffi lese majandamisel.

Protokollile lisatud vakuraamatus on Suuremõisa hingedena (koos endiste Nurme ja Võlla hing- gedega) kirja saanud tööelastena 119 mees- ja 99 naishinge; peale selle 18 vana (6 meest ja 12 naist) ning 56 alaealist (29 poiss- ja 27 tüdruklast). Näiteks oli sel ajal Viiraküla ainsaks pereks märgitud Suuremõisa kupja *Thoma Jahn*'i kolmeliikmeline pere – mees, naine ja poeg. See võiks ju täna olla kupja

Kodumaad pildistama!

Eesti Rahva Muuseum kuulutas välja kodumaa piltide kogumise võistluse. Täpsemalt vt Internetist kodumaapildid.erm.ee

Jaani otsesele järglasele Reinu Reinule lohutuseks praeguse Viiraküla tühjaks jäämise puhul!

Tamse mõisa valitsejaks oli sel ajal Carl Hess, kes ise vist mõisas ei elanud (1731. a adramaa-revis- jonis leiame ta hoopis Viirakülalt ja sellest ajast on seal ka Essi kohanimi). Protokollis mainitakse ka tema arvatavat sugulast, kangur Friedrich Hessi, keda 1731. a Tupenurme Vanaga-Juril kohtame. Olgu öeldud, et kunagise Kapi era- mõisa küla Tupenurme arvati rootsiajal Tamse mõisa külaks. Vakuraamatu järgi oli Tamse mõisal sel ajal tööelisi 63 mees- ja 67 naishinge. Mõisa 9 külas oli lapsi 24 poissi ja 18 tüdrukut – 16 kirja saanud vanaga kokku siis 188 hinge. Kõige rahvarohkemad olid Tupe- nurme ja Nõmmküla külad (vas- tavalt 39 ja 32 hingega), aga näiteks Päelda, mis rootsiajal samuti Tamse mõisale kuulus, oli täielikult välja surnud!

Toodud arve summeerides leiame vakuraamatust terve Muhu kohta 480 hinge – neist tööelisi 384, vanu 43 ja lapsi 98. Selle juures jäävad arvestamata pastoraadi hing- ed ja taaniaja algul Knorringule läänistatud väikese Pädaste mõisa katku üle elanud rahvas. Arvestades, et Simiste, Oina ja Räsäsa hinged (kokku 37) olid *Nurmische Bau- ren*'itena Suuremõisa all kirjas, ei ole Pädastest ilmselt kuigi suurt täiendust selleaegsele rahvaarvule oodata. Küllap piirdus mõne- kümnega ka Levalõpmas ja sel ajal veel Soondas pastoraadi oman- duses olnud inimeste arv – isegi kui selleks ajaks suuresti pastoraadi „mõjusfääri“ läinud väikese Kansi mõisa hingi annaks kuskilt kokku lugeda. Nii võib Muhu rahvaarvaks katku järel ehk mitte enam kui 550 hinge arvata ja kuigi 18. sajandi keskel üsna palju inimesi Hiiumaalt siia juurde toodi, jõudis see arv 200 aastaga peaaegu 12-kordseks kas- vada! Loomulikult oli 20. sajandi algul Muhus tegemist selge ülerah- vastusega, aga peab tõdema, et tänaseks ei ole rahvaarv mitte üle 10 % oma optimaalsest tasemest allapoole langenud – kui ainult selle vanuseline struktuur nii muret- tekitav ei oleks!

Väikestest mõisadest rääkides peaks veel märkima, et teadupärast läänistati millalgi taanlaste teenis- tuses olnud Jürgen Felgerile (kes muide võis siitsamast *Wannaleib*- nimelisest (vaba?)-talust üsna hilisema Rinsi mõisa kohal põlv- neda) oma maavaldu ja ühel vanemal rootsiaegsel kaardil (EAA.308.2.28) kujutataksegi seal

Fellershoff'i-nimelist mõisa, aga 1698. a kaardil (EAA.308.2.57) on sealsamas kolme Tamse mõisa talu (kaks neist *Wanalefwa* nimega!) näidatud. Ometi ei leidu vaadel- davas 1713. a protokollis nende talude (ega ka *Fellershoffi*) kohta mingit märgit (alles 1750. aastatel rajati siia väike Rinsi kroonmõis). Samal ajal on Göl- denstubbel meenutatud väikest *Halliawa* mõisat (*kleine Hofflage*), mille uste ja akendeta õlgkatusega elumaja mainitakse, aga mis selleks ajaks paistab nagu maha jäetud olevat ja mille hingede saatus (rääkimata kunagisest omanikust) protokollis üsna ebaselgeks jääb. Siinjuures peaks märkima, et 1698. a kahel kaardil (308. fondi säilikutud 50 ja 53) kujutatakse Aljaval ainsat „punast katust“, mille omanikuks on mõlemal kaardil *Halliawa Simo* märgitud. 50. säilikus leiame ta oma ¼ adramaaga teise Linnuse küla alt, aga 53. säiliku tabelis on ta (ad- ramaad märkimata) lausa esikohal. Selle juures ei saa küll kinnitada, et 1713. a protokollis (koos Salu Too- mase ja Lalli Andresega) kaebust esitanud Simmo näol just sama mehega tegemist on (rohkem räägitakse protokollis Aljava Tõ- nust), aga võib oletada, et millalgi Aljavale asunud hiidlased siit sel ajal (vähemalt osaliselt) minema läksid, kui Rootsi riik 17. sajandi lõpupeole kõik mõisad riigistada soovis. Küllap kuulub Aljavaga seonduvgi nende ajaloo mõistatuste hulka, mis ehk alles kunagi selguvad, kui „aeg kätte jõuab“...

Kodulooliselt üsna huvipakku- vad on mõned andmed uisu- ühenduse kohta Suurel ja Väikesel väinal (Tusti Käsper, kellest ka talunimi jäi, oli sel ajal Kuivastus uisu kippariks; Väikesest väinast ülesõitu aga kamasdas Rootsi- vere mees *Reino Matz*), kalade müü- misest Tallinna ja muud taolist, aga ka mitmed esitatud kaebused üle- kohtuselt nõutud kohustuste, maksmata võlgade ja arvatavalt venelaste rüüsteretke ajal kaotatud väärtsajade kohta. Nende detailsem refereerimine ei mahu käesoleva raamidesse. Protokollile lisatud vakuraamatust, mille tabeli päis ja sisu arusaamise huvides veebib maakeelseina toodud, saab iga huviline külaste ja perede kaupa pildi sellest, kui palju inimesi, hobu- seid, härgi ja muid lojuseid katku järel alles oli ja milliseid naturaalkohustusi tuli sel ajal muhulastel Suuremõisa ja Tamse mõisate heaks kanda.

Head uurimist!

Ülo Rehepapp ja Sulev Äkke

Vanu pilta Muhust

Suur tänu Tõnu Väärtnõule, kes teatas, et veebruari Muhulases avaldatud pilt on tehtud Raugi Matsi õue peal.

Selles lehes avaldatud pilt on samuti Endel Viidingu poolt samal ajal tehtud. Hea oleks teada, kus see maja asub.

Muuseum tänab ka Toomas Kivistikku, Rein Lahket, Linda Öuna, Eljo Klaasi ja Liivi Heinsalu, Meida Mereäärt ja Meeli Oidekivi. Pilt Hellamaa vallavalitsusest, mille Toomas Kivistik Muhulasse saatis, oli meil küll kogus olemas, aga ilma täpsemate andmeteta. Nüüd on siis kindlaks tehtud, et fotol paremal oleva noormehe nimi on Ferdinand Valdmets (Vasiksaat) Võlla asunduse Valdmaalt, kes oli valla käskjalg (*vidijalg* muhu keeles), jäi sõtta ja oli legendaarse Hellamaa kooli direktori Erna Tedrekulli vend. Pildil oleva Hobustkopli nimelise mehe kohta on esialgu kaks versiooni. Kas on see August Hobustkoppel (s 1911) Pärase Tüükrilt, kes oli meremees ja jäi samuti sõja ajal kadunuks, või Nikolai Hobustkoppel (Heinsalu, 1907-1972), keda tunti Paali Mihkli nime all. Kuna viimast väidavad tema järeltulijad, siis tuleks vist neid uskuda.

Muuseumi palve muhulastele

Muuseumil on muhulastele selline palve. Muuseumi kogude täiendamiseks planeerime aprillikuus väikest ekspeditsiooni. Kogusid ei soovi me täiendada ainult esemetega, vaid ka esemetest tehtud fotodega, kui omanikud ei raatsi nendest loobuda, ja sama tähtis on ka lugu, kust asi alguse on saanud:

kes on tegija, materjal, millest asi tehtud, ja töövõtted, mida tegemisel kasutati.

Kui kevadise suurpuhastusega seoses panipaiku tühjendatakse, siis võiks enne asjade äraviskamist neid muuseumile pakkuda telefonidel 501 1566 ja 454 8872 või muuseumi meiliaadressil eda@muhumuuseum.ee

Selliste asjade eest, millel on turuväärtus, saame ka maksta. Muuseumi kogus puudub näiteks maalitud aiaga *siilik*, rääkimata vanematest tekstiilidest nagu originaalkäised ja ümbrikud. Ka heegeldatud veste, mida 20. sajandi alguses kanti, on ainult kaks. Võibolla on kusagil alles veel naistekingade kingalappe. Muuseumiesemed ei pea tingimata olema nii heas korras, et neid kanda saaks. Paljude asjade juures on huvitav, et seda tüüpi ese üldse olemas on. Meil on küll mitmed uhked alasega pidupõlled, aga lihtsaid tööpõllesid ei ole, sest need on kõik ära kantud. Nii võibki tulevikus jääda mulje, et põllul käidi tikitud aiaga siili-kuga, alasega põll ees.

Oleme huvitatud ka sõjajärelsetest dokumentidest ja nõukogude ajal tehtud fotodest. Neid on muuseumikogudes suhteliselt vähe.

Ühtlasi palus Rein Saksakulm teada anda, et tema kogu pilte on võimalik nüüd internetis näha aadressil muhu.rehepapp.com/pildid/ - mis sattusid sinna esialgu küll Reinu teadmata. Kuna piltidel on palju inimesi ja kohti, mida siiani tuvastada ei ole õnnestunud, siis oleks ühise muhu asja huvides, et teadjad oma teadmisi jagaksid. Seda on võimalik teha eelpoolnimetatud leheküljel end registreerides ja sisse logides. Registreerumisel tuleb tunda muhu keelt, et asjasse mittepuutuvad isikud ja robotid ei saaks seal omavolitseda. Võib ka seal antud aadressile või eda@muhumuuseum.ee meili saata, kus pildi info kirjas. Ka muuseumisse helistamine on endiselt teretulnud. Selleks, et pilti üles leida, oleks aga tarvis teada seda numbrit, mis internetis pildi all kirjas on.

Eda Maripuu

Muhu Muuseum koostas Muhu murdes unejuttude ja -laulude plaadi

Idee sellise plaadi tegemiseks tuli möödunud aasta Muhu murde õpitoas. Seal käidi välja mõtte, et murret ei saa õppida lugedes, vaid pigem kuulates. Mõeldud-tehtud. Parim sihtrühm lasteaiaaegsed ja mida nendele kuulda meeldib - eks ikka unejutte. Sügisel läks suur unejuttude otsimine lahti. Mis selgus - muhulane ei olegi väga jutustaja, vaid pigem ikka laulab. See tegi materjali koostamise päris keeruliseks. Tänavu jaanuaris sai ikkagi ports jutte, laule ja luuletusi välja sorteeritud. Mõni laul sai

loetud luuletuseks - kes see viisi enam teab. Mõni jutt sai tõlgitud kirjakeelest ühe tuntud kirjaniku

loomingust. Mõni päris ehe jutuke ja lauluke on ka plaadi peal. Tasahilju ta valmis sai. 16. märts kell 12 on võimalik Hellamaa külakeskusesse tulla ja ise järele vaadata, kuidas asi välja näeb ja kuidas kõlab. Seal saab ka teada, mis seal ikkagi peal on ja kes luges. Minu poolt suur aitäh kultuurkapitalile, lugejatele, noortekeskusele, kujundajale, muuseumiperele ja oma kodustele ka.

Liia Ots

Muuseumi ürituste korraldaja

Tervitus Kanada suuremast linnast!

Jaanuari 24-ndal sain paksu kirja. Kirja sisu oli Kalevi Anneke, luuletuste raamat ja Muhulane. Tuhat tänu kirja saatjale, raamatu toimetajale ja Tupenurme Poetessile. Olen laisaks ja vanaks jäänud, aga püüan vastata.

Muhus sündinud muhulased, kes Teise maailmasõja keerises siin Torontos endale uue kodu rajasid, teadaolevalt 50-nd, on vähenenud 4-5-e peale. Veskimäe Vana sarve peal ka juba 94 keeru. Nägin unes, et sinna mahub vist paar võru veel.

Pojad on minul ammu Ameerika kodanikud, elavad ja töötavad sääli Jänkite maal, paar-kolm korda aastas käivad vanameest Torontos vaatamas. Vanem poeg enda perega oli möödunud jõulu siin.

No-neh ameeriklased läksid uuel aastal 2013 koju tagasi. Muhulane pani jälle tuhliid ja tursad tulele, elu mõnu ja mõte tulli nagu tagasi.

Tugevat tervist kõigile, kes saarel elavad, kust aeg puhkab, aga ajalugu on suur.

Issanda aastal 2013 küünla-kuu esimesel päeval (veebruar 01) Toronto, Canada

Veskimäe Vana -Feodor Veski

Meeldetuletus

EAÕK Püha Sinodi 26. juuni 2011 korraldusega, mis põhineb EAÕK sama aasta Täiskogu otsusel, on alates 2012. aastast EAÕK kirikukalender viidud kooskõlla suurema osa maailma õigeuskirikute liturgilise kalendriga. See tähendab, et Ülestõusmispühade aeg (sealhulgas suur paast ja selleks valmistumine, viiekümnepäeva periood - Palmipuudepäha, Kristuse surnuist ülestõusmine, Issanda taevaminemine, Neli-pühi ehk Kolmainupüha) peetakse Juliuse või niinimetatud vana kalendri järgi. Ülejäänud jumalateenistuste aastaringi (sealhulgas Kristuse sündimine, Issanda ristimine, templisseviimine, Issandamuutmimine, kõik Maarjapäevad ja pühakute päevad, k.a jaanipäev) tähistatakse Gregoriuse või niinimetatud uue kalendri järgi.

2013. a algab Õigeusu kirikus paast 18. märtsil ja Paasa, Kristuse Ülestõusmispüha on 5. mail. Kuna läänekirikus on 1. Ülestõusmispüha sel aastal 31. märtsil, on tegu seega suurima ehk siis 5-nädalase vahega, mis saab olla nn uue ja vana kalendri Ülestõusmispühade vahel.

Isa Andreas, EAÕK

Collester OÜ

Autoremont

Kere, veermiku ja mootori remonttööd

Varuosade tellimine
Sildade reguleerimine

Rehvitööd

Piduristend

Heitgaaside mõõtmine

Kerevenituspink

Diagnostika

Klaaside vahetus

Võimalik ka ise meie juures oma autot remontida

Töökoda asub Soonda külas

vanas lauda kompleksis.

Ehitusteenused

Ekskavaator-laaduri teenus

Transport (kraana + kallur)

Minitraktori teenus

Avant 520:

Laadimiskopp

Muruniiduk (ketid või terad)

Ekskavaator

Pinnasesilur

Pinnase kobestaja

Võimalik rentida koos juhiga või ilma.

5067 502 - paavo@collester.ee

5273 775 - alan@collester.ee

Kui teil on aega vähe, siis tuleme ise autole järele, teeme korda ja toome pärast tagasi.

Pakume ka treilerveo teenust uue Brentexi treileriga.

* Pakume **puulõhkumisteenust** halumasinaga, samas **müüa küttepuid**. Tel. 53408138 Rein

Kevadtööd!

Puude saagimine-lõhkumine;

Haljastustööd;

Õunapuude-hekkide lõikus;

Kasvuhoonete ehitus;

Muud abitööd.

Tel: 53 502787.

Vanade kiviaedade taastamine ning uute ladumine.

Teostus vastavalt kliendi soovile. Hinnad kokkuleppel.

Tel: 51 981567

mail: ehitus.666@hotmail.ee

Kirikuteated

EELK Muhu kogudus

Teenistused Muhu Katariina kirikus **igal pühapäeval kell 11.**

Koguduseõpetaja Aare Luup, tel 56 903 327; muhu@eelk.ee

EAÕK

18. märts - Suure Paastu algus

25. märts - Paastu-Maarjapäev

Hellamaa

16. märts kl 10 jumalik liturgia

Liiva hooldekodu

16. märts kl 13 palveteenistus

Rinsi

6. aprill kl 10 jumalik liturgia.

Ülempreester Andreas Pöld
tel. 45 33 743, mob. 56 606 703
e-post andreas@eoc.ee

IN MEMORIAM

Meie hulgast lahkusid

11. veebruaril 74-aastane **Uuno Alt**.

16. veebruaril 58-aastane **Natalja Pikpoom**.

19. veebruaril 100-aastane **Alviine Jürjestaust**.

Tunneme kaasa omastele!

Jürikuu juubilarid ja sünnipäevalapsed

Arvet Kõrv	89 (28.4)
Helmi Kütismaa	88 (18.4)
Manivald Äkke	86 (28.4)
Helja Sooäär	84 (18.4)
Vaike Pallasmaa	84 (22.4)
Leida Kesküla	84 (25.4)
Laine Ait	83 (19.4)
Väino Tammisaar	83 (27.4)
Manivald Piipuu	81 (16.4)
Eldur Väärtnõu	75 (7.4)
Rein Ling	75 (9.4)
Tiiu Kirs	70 (9.4)
Helju Murd	70 (24.4)

Mardo Pajulaid	65 (3.4)
Andres Tamm	65 (18.4)
Ants Palu	60 (8.4)

Palju õnne!

Märkus: kes ei soovi oma sünnipäeva avaldada, palume sellest märku anda vähemalt kaks kuud enne, kuna Muhulane avaldab igas numbris mitte algava, vaid järgmise kuu sünnipäevalapsed.

Soovid müüa kinnisvara või vajad kinnisvara-alast konsultatsiooni?

Siis võta ühendust oma ala asjatundjatega!

Lauri Kolk, tel: 5191 2950, lauri@adrem.ee

Allan Pajus, tel: 56 900 411, allan@adrem.ee

Meie tegeleme Muhu ja Saaremaa kinnisvaraga juba aastast 2002! Külasta ka meie kodulehte www.adrem.ee

Tartumets
ostab
metsakinnistuid
Teeme teile parima pakkumise!
tel 5557 7007
www.tartumets.ee

Ostame ajaloolise kalapüügiõiguse.

MTÜ Kena Kala

Ingrid Laur 56 248 123

Ostan või üürin väiksema maja Muhumaal. Tel. 50 72 533.

OÜ Käoking avab oma aiapoe ukseid **26. märtsil**. Avatud oleme **teisipäev, reede ja laupäev kell 10.00 - 16.00**.

Müügil aiapidamiseks tarvilikud vahendid. Sel kevadel pakume nii tipp- kui pesasibulat ning valikus on ka põnevamaid köögivilja ja suvelille seemneid. Võimalus on tellida viljapuid, püsililli ja ilupõõsaid.

Kena saabuvat kevadet!

OÜ Käoking

Aprillikuu Muhulase materjalid on teretunud **1. aprilli** õhtuni.

Toimetab Anu Pallas,
tel: 52 28 929, e-post: muhulane@muhi.ee
Muhulane ilmub üks kord kuus.
Internetis www.muhi.ee - Uudised
Trükkinud Print Grupp 450 eks.
Hind **30** eurosent